

Гей!... У лісі вивірки завжди удвічі далі від тих місць, де чути, як вони гризуть горіхи. У сні ми завжди вдвічі молодші, ніж наяву, як та безсловесна жінка, котра, годуючи мене своїм молоком, заснула, і побачила уві сні, як смокче свою матір. Прокинулась від страху, бо приснилось їй, що наш град Троя згине у вогні через дитя, народжене в той день, коли кобили побіжать на пашу, щоб їх запліднив вітер. У той час наш град Троя ще був увесь на кораблях. Разом з биками-переможцями й кобилами ми вирушили з Кіпру, але до Азії так і не дісталися. В дорозі нас зупинив штиль, і кораблі вже третій тиждень стояли, наче табун з обвислими вітрилами. А ми місили тісто із п'їтьми й вечеряли очима. – Хтось грішний і нечистий є на кораблях, – казали в Трої. І щойно мати оповіла свій сон, всі пригадали, що приборкувачі вітрил вивели того дня наших кобил на корму, аби вони прикликали вітри із Греції, які покрили б їх і тим би зрушили з місць кораблі. Але кобили лише марно перділи у вітрила. Отож, усі зійшлись на тім, що один хлопчик, народжений в сей день, без сумніву винен у тому, що ми не можемо зрушити з місця, себто з води, і він – той грішник, про якого говорилося в пророцтві, що через нього буде спалений весь град. Налякані вогнем уже тут, на кораблях, наповнених послідом і сухою землею, троянці кинули дитя у воду, та кораблі ані не ворухнулись. Тоді згадали, що й я народжений в той сам день, лише пізніше. Дали мене одному з моряків, аби кинув мене в море, але він, підкуплений підковою зі срібла, спустив мене вночі таємно в човен, спустив зі мною і козу, і, прив'язавши її до корми, покинув нас під берегом біля гори Іди. І щойно я зійшов із корабля, здійнявся вітер, і галери всі як одна рушили до Азії, до нових берегів, а мене коза, годуючи й купаючи в своїй сечі, доправила до суші. Там мене зустріли табуни кіз і підібрав мене якийсь приبلуда, один із тих, що вміють зупиняти ріст борода й живуть, розписуючи за невелику плату великодні яйця чи розмальовуючи пір'я гусям. Той приبلуда відніс мене пастухам, де мені дали ім'я Паріс Пастирович Александр, і з ними я виріс і навчився їхньому ремеслу так добре, що міг би випасати і скорпіонів. Я кидав камінь туди, куди сягав мій голос, і був таким гарним, що мене жадали не тільки жінки й богині, але і кози, отож найшвидше я став удівцем за козою. І я ніколи не дізнався б, звідки я, коли б одного

разу потай не погнав нашу худобу в Трою на бій биків і там випадково не упізнав свою родину. На березі я стрів двох мармурувальників, двох убогих чортів, що споруджували місто, занурюючись у свій піт дедалі глибше, що вище зводилась стіна. Один із них звався Фебом, і був він каменярь, що різав і укладав каміння, й на суші все будували так, як наказував він. Другий, Нептун, був морським дияволом, який розпоряджався на морі. І витягали вони з моря всі скарби, і будували на воді, як того хотіли.

– Це – той град, – подумав я, – який має згоріти через мене. – Отож вони побудували Трою, ані на суші, ані на морі, одною половиною солону, іншою на розпеченому камені, і в ній оселилась і розрослась моя родина. Мій молодший брат, народжений на суші, отримав ім'я Олень, і це притча про нього, а правда про мене. Було усе так.

У мого батька був самостріл, який увесь час хибив, та батько не міняв його, бо той мав тятиву з протяжним гарним звуком. Натомість, аби стріла не хбила, він лише більше попускав свою руку, щоб та під час віддачі сильніше відбивалась від натягнутої тятиви, і тим скеровував стрілу в саму мішень. Тоді олень падав на землю, а самостріл і далі дзвенів ласкавим звуком, який наповнював весь ліс, так що й віддалік говорили:

– Чуєш? Лимар знову голодний. Він полює! – Прізвисько "Лимаренко" мій брат перейняв від батька, який добре розумівся на конях і "на упряжі". Ім'я Олень дала моєму братові матір на знак спокути. Вона твердила, що тієї миті, коли мій брат був зачатий, їла оленяче м'ясо, і було це м'ясо оленя, якого мій батько підстрелив несправедливим і негідним способом. Цілу ніч він полював за здобиччю, та не зловив ані мухи. Самостріл уже почав бриніти сам собою від нічної вологи, розлякуючи дичину, коли батько помітив оленя, який пізніше дав ім'я моєму братові, але тварина була далеко, і стріли не могли її дістати. Тоді Лимар

перехрестив її і спробував молитвою примусити тварину залишитись на місці, щоб змогти її підстрелити. Він дивився на неї і говорив:

Батько мій і мати моя залишили мене, а зима стоїть у вухах. Хворіє тіло, близько старість, кругом біда; робота гне, труди мої нікому не потрібні, друзі мої зрадили мене, церква стоїть без пастира. Відходить все, що гарне, оголюється зло. Пливемо у пільмі, не видно берегів. Чи не гребемо на одному місці? Тиснуть нам комірці, а розстібаючи їх, оголюємо спідне. Христос заснув. Що буде далі? Від зла єдиний порятунок – смерть. Але й прийдешнє лякає мене, коли дивлюся на теперішнє.

На ту мову олень підійшов і став, захоплений у полон мотузками молитви, як тіло душею, і батько застрелив його. Після вечері батьки лягли в сир, ще теплу оленячу шкіру і зачали в ній мого брата, а мати на знак спокути дала йому ім'я Олень.

Чим більше він виростав, тим більше ставало видно, що він не буде таким красивим, умілим і сильним, як я. Ще в дитинстві змії облизали йому очі й вуха, і з того часу він почав хворіти. У нього була свята хвороба – пророчий дар, і всі казали, що він буде передбачати майбутнє. Він говорив якоюсь дивною ламаною мовою, так, ніби тримав у роті сливову кісточку, і це нагадувало те, як ходять пташки. Однак тоді, коли б він, такий жалюгідний і обпоясаний шерстю, завжди придушений залишками світла від учорашнього дня, ненароком опинився під вікном чи перед входом, тієї ж миті, коли на небі спалахувало сонце, він раптом починав співати, наче пташка, глибоким і м'яким голосом, який легко летів назустріч прийдешньому дню, наче пес, спущений із ланцюга. Коли батьки побачили, що він засадив свої очі священним лавром і що бачить верхівки дерев у завтрашньому дні, вони віддали його під опіку монахам.

Щойно він з'явився у монастирі, йому відразу показали тих лошаків – його нових учителів. Один із них увесь час мовчав, а другий без упину щось базікав, так, ніби за зубами вони носили різну плоть. Їх покарали за взаємну злість і ненависть. Вони сиділи у спільній келії один навпроти одного, у дивний спосіб підставляючи одне своє коліно іншому для

сидіння й молилися, схрестивши руки так, щоб під час молитви мати дві праві і дві ліві долоні, складені навхрест. На шиї в кожного з них висів камінь, який звичайно носять закохані, і тими каменями вони озивалися один до одного. Камінь був порожній усередині, і коли його швидко обертати на шнурівці, він починав зовсім тихо гудіти, але звук цей було чути далеко навкруги. Так вони перегукувались, щоб завжди знати, де знаходиться другий, бо кожен з них весь час боявся, щоб інший не зробив йому якої шкоди, щойно зникне з очей. Оленю вони відразу сказали дві речі:

Перше: Уві сні людина завжди вдвічі молодша, ніж наяву, та наші спогади і наші сльози й наяві вдвічі старші від нас. Її чуття – теревенили вони далі – лише проходять крізь її тіло, але у ньому не закінчуються: одне з них, болотисте й чорне, виходить із землі і підіймається з минулого до завтрашнього дня й до Сонця, як рослина, а друге опускається від світла, чисте і прозоре, на землю і наглядає за минулим. Одне ірже й гримить, виростаючи й напіраючи, а друге опускається в повній тиші, на доказ того, що воно досконало виконує свою роботу без шуму і зусиль. Мета того, яке підіймається вгору – очиститись, а того, яке опускається вниз – не забруднитися. Олень Лимаренко перебуває на такому місці, де всі його чуття зав'язуються у вісімку.

Друге: Якщо він хоче зберегти своє уміння, він повинен подолати свою спрагу. Іншими словами, ті віслюки пояснили, ніби його проблема в тім, що після приходу в монастир він не матиме права тамувати свою спрагу звичайною водою, а лише водою з однієї-єдиної річки. Та вода, сказали вони йому, тече неподалік від гори Іди і до неї надвечір сходиться спрагла звірина на водопій. Але, позаяк та вода гірка, всі звірі, і мирні й хижі, стоять на берегах і чекають, доки не прийде пити Одноріг. Коли він приходить і нахиляється до води, щоб напитися, і ріг його торкається плеса, – вода враз каламутніє і перестає бути гіркою до того часу, доки в ній залишається ріг. Тоді всі тварини, а з ними і мій брат Олень Лимаренко можуть пити, аж доки Одноріг не втамує своєї спраги і не підніме голови. Щойно ріг виходить з води, вона знову стає гіркою, як і була раніше. За той короткий час, єдиний, коли ти можеш напитися, твоє

завдання – намовляли мого брата монахи – утриматись від того. І ось чому. Доки Одноріг п'є і його ріг каламутить воду, його очі починають бачити далі, і в таку мить на такому місці, доки вода прозора і солодка на смак, ти можеш, якщо сам не зайнятий втамуванням спраги, побачити крізь свою смерть майбутнє – чітко й ясно, як на долоні. В цей час ти повинен розпізнати образ, який покажеться тобі на дні річки. Усе, побачене тобою, набере ваги тільки від того образу. Якщо він буде чоловічим – все, що ти побачиш і передбачиш, буде стосуватися просторів, народжених під знаком Сонця, Сходу й ранку, а якщо в воді буде жіночий образ – все, що узриш у воді, буде прив'язане до просторів під знаком Заходу, ночі й Місяця. Отож, якщо ти побачиш, як горить місто, а під ним на дні річки у воді помітиш жіночий образ, знай, що місто це – на Заході. І навпаки.

– Насамкінець, – закінчили свою мову ті пустодзвони, – ми відведемо тебе подивитися на коней, аби ти знав, на що подібний Одноріг. Це – довгий шлях, і в нього ми вирушимо тільки тоді, коли ти досягнеш все інше.

Так мій брат почав учитися. Це тривало довго, і найтяжче було звикнути до спраги, а не померти. Коли нарешті усе було зроблено, монахи почали лаштуватися в дорогу. В грудку сиру вони увіткнули пекучий перець, сир залили воском, сплели із трави перстені й вирушили. Вони пливли вздовж азійського узбережжя, наче два налякані молоді бички з мавпою, аж до царського града, і спали на кораблі в "священному колі", окресленому навколо них, із хрестиками під язиками, впевнені, що так вони перебувають у безпеці. Вони відмовилися їсти рибу, позаяк вважали, що її можна їсти лише в ті місяці, які мають кістяк (звук р) у назві. Зійшовши з корабля на сушу, всі свої гроші вони віддали першому ж жебракові, який пообіцяв відкрити їм таємницю закопаного в Царгороді скарбу. Отримавши гаманець, він шепнув їм: "Під кожною п'ятою у землі лежить скарб!" – і зник. Тому свої справи вони змушені були зробити швидко і відразу ж повертатися назад. На головній площі вони показали Оленю Лимаренкові чотирьох бронзових коней, відлитих

за часів Александра Великого. Між ними Олень відразу упізнав Однорога, лише тут на його чолі не було ніяких наростів. І тоді монахи сказали:

– Придивись добре до коней. Зараз вони завмерли. Але, щойно коні поворухнуться, загине одне царство.

Повернувшись, вони відвели брата на берег річки і залишили його вслухатися, принохуватися, наче звіра, разом із іншими тваринами, до нездалої і каламутної води межи морями, яку не можна пити; залишили чекати Однорога і тамувати свою спрагу. Так шматки їжі в його горлі поволі почали хоронити оленя в ньому. Проте, людина ніколи не знає, коли з'явиться ангел, тому й мій брат не міг знати, коли з'явиться Оdnоріг. Він приходив багато разів, але мій брат не міг здолати спраги, а чи сну, або не міг вгадати того часу, коли Оdnоріг очистить своїми очима воду, і тому йому довго не вдавалося зазирнути крізь свою хворобу в майбутнє. Але якось йому пощастило у всьому відразу, і тоді перед ним, отим неробою і страхопудом, відкрилося й засяяло в безмежній далечі незліченне число безглуздь і нісенітниць, які він побачив так чітко, що вони наповнили його вщерт, – так, як бувають вщерт наповнені люди сміхом. Він дивися все далі й далі крізь дні, що накочувалися, мов хвилі, і без упину говорив нам, що бачить. А бачив він свою суботню бороду, що віросла завчасу у неділю, яку не міг він обхопити і розчесати. Відкрилися перед ним нові землі, і майбутні дерева зашуміли в його вухах, і смак каменю закипів у його устах. Рахуючи сонячні роки, він бачив, як вогняне яблуко Адама й Єви оселяється в нашому граді Трої. І бачив він мене, свого брата Паріса Пастировича Александра, як ставлю я свій чабанський кий у капелюх, як змінюю сандалі і йду у Спарту, щоб пальцем, вмоченим в вині, написати зізнання в коханні одній прекрасній і чужій жінці на ім'я Єлена. І бачив потім, ніби я вкраду ту жінку, як вівцю, і віднесу її в наш град Трою, і як через це Троя прийме вогняне яблуко й згорить дотла. І бачив мій брат Олень Лимаренко далі, дедалі глибше крізь час, без міри різних див і чуд, і не міг зупинитися, занурюючись крізь свої очі у той час, коли очей тих вже не буде, наче у вивернуту панчошу.

Від пальми він дізнався, що найважче на світі стояти, але стояв і далі перед вікном межи своїми вухами й дивися у майбутнє, і бачив хрестоносців у Царгороді в 1204 році, які виводять чотирьох важких коней на венеційські галери, бачив наляканих Палеологів і слов'ян, взутих у болото, які встромляють свої списи в царгородські брами, і як зникає ще одне царство. І бачив, як Рим переселюється в Царгород, і бачив Рим у Москві, і корабель Індикоплава Козьми, і корабель Колумба біля берегів Нового світу, бачив турків у Відні й Наполеона взимку, і ґаллів у Білорусі, які жеруть конинус І бачив мій причинний брат Олень Лимаренко із троянських валів червоний сніг одного жовтня у Росії, і бачив він бліцкриґ, і четвірку в Ялті, і Сталіна в 1948 році, і, наляканий, продираючись крізь тумани своїх гріхів, бачив Єрусалим, і стіну плачу, і арабів, і нафту, яка знову тече на схід, і англосаксів на Місяці у космосі, і радянських росіян там же, і хто зна скільки й чого ще побачив він, черпаючи з криниць своїх пророчих очей. А на самому дні побачив він покинутий примірник італійської газети Corriere della sera за 21 березня 1975 року, і прочитав сам собі те, що було написано в газеті:

"Один із чотирьох знаменитих бронзових коней, які століттями прикрашають фасад Базиліки святого Марка у Венеції, був знятий позавчора із постаменту, позаяк його уразив рак бронзи. Довгих двадцять три століття ці коні успішно протистояли поривам вітрів з моря і дощам, однак не здужали встояти проти згубного впливу забрудненого повітря нашого часу. Таким чином, коні заплатили дорогу ціну, яку людство й без того платить за свій технічний розвиток, оскільки руйнівні складники суттєво ушкодили тисячолітні тіла цих чудових пам'яток. Знесення одного з коней із фасаду Базиліки святого Марка нагадало багатьом венеційцям стару приказку: "Коли коні святого Марка зрушать з місця, загине одне з двох царств. Яке з них цього разу?"s

Щоб відповісти на це запитання, моєму братові залишалося зробити ще тільки одне – розпізнати, чий образ відбивається у воді – чоловічий чи жіночий. Чи зникне Захід, а чи Схід? І там, де очі Однорога роз'яснили воду, він побачив на дні річки тебе, побачив, як ти читаєш ці рядки і думаєш, сидячи на своїй лавці чи у кріслі, що ти – в безпеці й поза грою.

Тоді мені обридло слухати всі ці дурниці і безглуздя, я поставив свій чабанський кий у капелюх, і, змінивши сандалі, вирушив у Спарту, щоб пальцем, вмоченим у вині, написати на столі зізнання в коханні тій прекрасній жінці, Єлені Василевсі.

Хай побачене колись нарешті почнеться!

Переклала Ольга Рось